

1) Om Aalborgstift og Stiftamtmandskab.

Aalborgstift er af Naturen selv indgrændset paa de tre Sider, nemlig den vestlige, den nordlige og den østlige Side, med Nordsøen og Kattegat; men paa den hele østlige Side skiller Liimfiorden dette Aalborgstift fra de to Stifter, Viborgstift og Riberstift, saa og fra hele Jylland; saa at denne Deel af Jylland, som befatter alt det der ligger norden for Liimfiorden, kunde passere for en omflydt Øe, dersom ikke en liden Landstrimmel, som kaldes Aggerland, imellem Liimfiorden og Vesterhavet, fra Vesterviig lige til Harboeøre, føiede dette Stift til Riberstift, og saaledes gjorde denne Deel landfast med det Øvrige af Landet. Aalborgstift beregnes at være omtrent 28 Mile langt, i Øster og Vester fra det Yderste i Aggersogn (hvor det er landfast til Riberstift) indtil Skagen; Andre regne Stiftets længde fra Ottesund til Skagen. Men Bredden af Stiftet er ganske ulige, da det paa nogle Steder er 10 a 16 Mile bredt, men paa andre Steder ulige smallere. Bredden tages fra Aalborgfiord, og lige Nord igiennem Landet til Asdalstrand; dog er i Hanherrederne, og paa de fleste Steder i Thye, Bredden ikke nær saa stor.

Aalborgstift kaldtes fra de ældste Tider af snart Børglumstift, af det berømte Børglumkloster, snart Vendelboestift, af den Provinz Vendsyssel, som udgjør den største Part af Stiftet. Men fra Aar 1554 fik Stiftet det Navn af Aalborgstift; thi Kong Kristian den Tredie afsondrede Aalborgbye fra Viborgstift, og gjorde Aalborg til Hovedstædet for Vendelboestift, og til Residenzen for Aalborgstifts Øvrighed, nemlig for Stiftamtmanden og Biskoppen, eftersom ingen af de smaa Kiøbstæder i samme Stift var saa beqvem som Aalborg; thi hidindtil havde Bisperne over Vendelboestift, baade før og efter Reformationen, resideret i den Kiøbstæd Hiørring. Stiftet har derfor, fra den Tid af at Aalborg blev gjort til Stiftets Hovedstad, faaet Navn af samme Stad, og kaldes nu ei længer, Vendelboestift, men Aalborgstift. I Henseende til Jordens Grund er dette Stift ulige beskaffent; thi paa den Side mod Liimfiorden falder Grunden nogenledes god; midt i Landet er ypperligt Kornland og Engbund; men paa den Side mod Vesterhavet findes bare Sand og Klitte. Paa nogle Steder findes gode Skove, men paa de fleste Steder

slet ingen Skov. Liimfiorden, som omgiver hele Stiftet paa den ene Side, er meget fiskerig paa Aal, Sild og alle Slags Fiske, saa og tiener til Seilads og Handling.

Bemeldte Liimfiord er 20 Mile lang, og gaaer ind i Landet fra Kattegat paa den østre Side ved Halsskandse, imellem Vendsyssel og Himmersyssel langt op i Viborg- og Riberstift, stødende med den venstre Green snart op imod Viborg, og med den høire lige til den smalle Landhage ved Harboeøre langs med Vesterhavet.

Paa de øvrige Sider af Stiftet forsyner det vilde Hav Landets Indbyggere med stor Overflødighed af alle Slags Strandfiske. Stiftet har ei heller nogen Mangel paa ferske Søer og Aaer. Heste og Qvæg falder her meget gode, og deraf sælges en stor Mængde til Fremmede.

I ældgamle Tider har Stiftet været indeelt udi fem Provinzer, nemlig: 1) Vendsyssel, bestaaende for Souverainiteten af tre Lehne, som vare: Aastruplehn, Børglumlehn og Seiglstruplehn. 2) Begge Hanherreder, som vare fordem en Forlehnning for sig selv, men ere siden blevne henregnede til Vendsyssel, 3) Thyeland, som bestod af to Lehne, nemlig: Ørumlehn og Vesterviiglehn. 4) Morsøe, bestaaende af Dueholmslehn.

Men efter Souverainiteten er Stiftet indeelt i syv Amter, hvilke ere: 1) Aalborghuusamt, som endnu gemeenlig kaldes Himmersyssel, og bestaaer af sex Herreder, nemlig: a) Aarsherred; b) Hindsherred; c) Sletherred; d) Hellingherred; e) Hornumherred; og f) Fleskumherred. Udi begge disse to sidste Herreder ligger Kiøbstæden Aalborg; men ellers hører dette hele Amt til Viborgstift. 2) Aastrupamt. 3) Børglumamt. 4) Seiglstrupamt, hvilke tre Amter udgiøre Landet Vendsyssel; og tilsammen bestaaer de nu af disse otte Herreder, nemlig: a) Hornsherred, hvori ligger den Kiøbstæd Skagen; b) Vennebiegherred, hvori ligger den den Kiøbstæd Hiørring og den Flek Fladstrand; c) Børglumherred, hvori ligger den Kiøbstæd Sæbye; d) Jerslevherred; e) Hvetboherred; f) Kiærherred, hvori ligger den Flek Hals; g) Østerhanherred; h) Vesterhanherred. Disse fire Amter ligge under een Amtmand, som tillige er Stiftamtmand over Aalborgstift, og boer udi Aalborg, hvor ogsaa den kongelige Amtstue for disse fire Amter holdes af Amtsforvalteren. 5) Ørumamt, bestaaende af a) Hillerslevherred, og b) Hundborgherred, hvori ligger den Kiøbstæd Thisted, 6) Vesterviigamt bestaaer af a) Hassingherred, og b) Refsherred. Begge

disse to Amter udgiøre den Provinz Thye. 7) Dueholmsamt, som bestaaer af to Herreder, nemlig: a) Sønderherred, hvori ligger den Kiøbstæd Nyekiøbing: og b) Nørreherred, hvilke to Herreder udgiøre det Land eller Provinz Mors eller Morsøe. Disse tre sidste Amter have tilfælles een Amtmand, og høre under een kongelig Amtstue, som holdes af Amtsforvalteren i Thisted.

Derforuden hører endnu til Aalborgstift Staden selv, Aalborg, som egentlig ligger i Viborgstift, men blev, som allerede forhen er meldt, tagen af Kong Kristian den Tredje fra Viborgstift, og gjort til en Hovedstad for Aalborgstift. Altsaa indeholder Aalborgstift 7 Amter; 14 Herreder udi de sex Amter, (thi de sex Herreder i Aalborghuusamt hører til Viborgstift;) 8 Kiøbstæder; 200 Kirkesogne, naar deri indberegnes de tvende sognekirkesogne i Staden Aalborg, og deres Annexer, Sønder- og Nørretranders; 81 komplette og frie Herregaarde; og henimod 50 deels ukomplette, deels uprivilegerede Sædegaarde. I dette Stift er ingen Grevskaber, ingen Baronier, og ikkun faa Stamhuse. Vi merke nu hvert Amt i Særdeleshed.

1. Aalborghuusamt.

Aalborghuusamt grændser mod Østen til Kattegat; mod Vesten til Mariageramt og til Liimfiorden; mod Sønden til Mariagerfiord; og mod Norden til Liimfiorden og til Aalborgstift. Dette Amt er næsten ti Mile langt, og sex Mile breedt. Det bestaaer af disse sex Herreder, nemlig: 1) Aarsherred; 2) Hindstedherred; 3) Sletherred; 4) Hellumherred; 5) Hornumherred; og 6) Fleskumherred. Det er at merke, at den Stad Aalborg ligger i to Herreder formedelst Østeraae, saaledes, at St. Budolphikirke og Sogn ligger i Hornumherred, og vor Fruekirke og Sogn ligger i Fleskumherred. Disse sex Herreder findes beskrevne ved Viborgstift, eftersom hele Aalborghuusamt ligger i Viborgstift. Men da Staden Aalborg blev kort efter Reformationen af Kong Kristian den Tredie tagen fra Viborgstift og lagt til Aalborgstift, som Residenzen for Aalborgstifts Øvrighed, nemlig Stiftamtmanden og Biskoppen, som før er meldt; saa bliver ikkun bemeldte Hovedstad Aalborg her allene beskrevet, men ei mere af Aalborghuusamt. Aalborghuusamt er et af de største Amter i Jylland,

da det bestaaer af 11700 Tønder kontribuerende Hartkorn, foruden det frie Hartkorn til Herre- og Præstegaarde. Dette Amt har sit Navn af det gamle Slot i Aalborg, kaldet Aalborghuus, hvor Lehnsmændene forud have boet, og nu Stiftamtmandene boe. Stiftsbefalingsmanden over Aalborgstift er tillige Amtmand over Aalborghuusamt, og Amtsstuen sorterer under Amtstuen i Aalborg. Af dette Amts Beskrivelse merke vi nu kun paa dette Sted

Aalborgstad.

Aalborg, Hovedstaden for Aalborgstift, en anseelig, stor og folkerig Stad, som driver en meget stor og vigtig Handling baade uden- og indenrigs med Landets Produkter, af Sild, Uld, Vox, Korn, og alle Slags Fedevahre. Den ligger ved Liimfiordens søndre Strandbred, tre Mile fra Fiordens Indløb ved Hals. Polihøide er her 57 Grader, 3 Minuter Latitud.; og 26 Grader, 12 Minuter Longitud.

Staden ligger i en Dahl ved Liimfiorden, hvor mange Skibe seile op og ned ad, og giver et behageligt Syn. Dog ligger Staden egentlig ikke i Aalborgstift, men paa Grændserne af Viborgstift; thi i ældgammel Tid har Aalborgkiøbstæd ligget under Biskoppen af Viborgs men efter Superintendentens Mag. Lauritz Nielsens Ansøgning blev den af Kong Kristian den Tredie gjort til Stiftets Hovedstad. Og eftersom den ikke i de katholske Tider har været et bispeligt Sæde, saa savner den derudover mange af slige Ornamente, Spire etc., der ellers paa deslige Steder forefindes.

Aalborg har sit Navn af Aal, som i største Mængde ved Byen forud ere fangne; og holder man for, at Stedet først har været et Fiskeleie, og beboet af Aalefiskere, hvis tiltagende Handel og Næring har forvoldt, at den efterhaanden har voxer til en Bye, og siden forhvervet sig Kiøbstædsrettighed og Friheder. De Aal, som fanges her i Ruser om Sommeren, kaldes Veisaal, og de, som fanges i August, kaldes Gaardaal. Man har ei nogen paalidelige Efterretning, naar Byen allerførst er anlagt; men at den har for sin Seilads allerede i det ellefte Aarhundrede i Kong Svend Æstridsens Tid udi Aaret 1070 været en berømt Søestad og Havn, hvorfra man gik til Søes ad Norge og andensteds hen, derom taler den bekiendte Skribent Adam Bremensis. Udi Aaret 1150 tog Knud Magnusen sin Retirade til Aalborg, da Kong Svends Armee ved Viborg havde overvundet hans Partie. (See Holbergs

Danmarks Historie Tom. I. Pag. 223). At den har haft Kiøbstædsprivilegier allerede mod Slutningen af det trettende Aarhundrede slutes deraf, at Kongen Aar 1293 har haft sin Foged i Aalborg, ligesom i alle andre Kiøbstæder. Men Aar 1530 har den faaet Kong Friderik den Førstes Konfirmation paa sine forhen meddeelte Privilegier. Aar 1546 fik Aalborg af Kong Kristian den Tredie nye Privilegier i Stedet for de gamle, som vare bortkomne i Skipper Klemens Oprør.

I fordum Tid har Staden været et kongeligt Myntested, hvor mange Penge ere myntede i Kong Johannis Tid, saa og i Kong Friderik den Førstes Regieringstid. Man finder derfor i et Dokument af Aar 1506, at der tales om en Myntergaard i Aalborg.

Staden har nu fire Stadsporte, som ere: 1) Vesterport; 2) Østerport; 3) Urbansport; og 4) Muredport. Stadens Torve ere to, nemlig: Gammeltorv, i Budolphisogn ved Østeraae; og Nyetorv, i vor Fruesogn ved Slottet. Gaderne, saa og Stræder eller Gyder, hvoraf de fleste ere snævre og ikke snorrette anlagte, ere 68 i Tallet; af disse hører 41 til Budolphisogn og 27 til vor Fruesogn.

Broerne i Aalborg ere otte, nemlig: 1) Ladebroe; 2) Rolfbroe; 3) Mestermandsbroe; Marenbrantesbroe; 5) Vrangelsbroe, saa kaldet efter den svenske Oberst Vrangel, som skal have ladet den bygge Aar 1643, da de Svenske havde giort Indfald i Jylland, og laae der indqvarterede; 6) Muredportsbroe; 7) Urbansbroe; 8) Østerbroe eller Faarebroe.

De Strømme eller Aaer, som giøre Stadens Inddeling, og lede de ferske rindende Vande igiennem Staden, hvorefter de falde ud i Liimfiorden, ere disse fem, nemlig: 1) Vesteraae, hvor Færgeløbet nu omstunder meest er, og hvorfra Transporten skeer til den paa hin Side liggende Landsbye, Nørresundbye kaldet; 2) Hasseriisaae; 3) Østeraae, som giør Skilsmisse imellem Budolphisogn og Fruesogn, samt Byens tvende Torve, og ved dette Vand drives tre Møller; 4) Pederbarkesaae; 5) Østerportsaae eller Søndergraven. Alle disse Aaer ere ikke saa dybe, at de med Baade kan beseiles, ikke heller er Vandet altid fuldkommen reent og klart, formedelst de mange Garvere og Farvere, som betiene sig deraf til deres Professioner. Teglgaardsbek løber ud i Fiorden ved Teglgaarden uden for Østerport. Af Kilder med klart og got Vand findes i Aalborg 1) Popegoykilden; 2) Blegkilden, som udvælder af en Kridbakke; 3) St. Hanskilde.

Staden inddeles efter de fire igiennemløbende Aaer i fire Qvarterer eller Borgerkompagnier,

som udgiøre otte Roder, af hvilke de fem første høre til Budolphisogn, og de tre sidste til Fruesogn. Disse fire Qvarterer regnes langs midt igiennem Byen efter Aernes Løb, og ere: 1) Vesterqvarter; 2) Gamletorvsqvarter; 3) Nyetorvsqvarter; 4) Østerqvarter. Beboerne uden for Vesterport henhøre under Vesterqvarter; og Beboerne uden for Østerport henhøre under Østerqvarter.

Til Stadens Brandvæsen er indrettet et Brandkompagnie med deres Over- og Vicebrandmester, hvorunder henhøre fem Sprøiter med behørigt Brandredskab. Hvert Borgerkompagnie regnes omtrent hundrede Mand stærkt, og har en Kapitan, Lieutenant og Fændrik. Den øverste Borgemester er Chef for hele Borgerskabet.

Udi Staden ere tvende Kirkesogne, nemlig St. Budolphisogn, og St. Mariæ- eller vor Fruesogn. Den største og tillige Stiftets Kathedralkirke er St. Budolphikirke, som er bygt i det fiortende Aarhundrede, og da kaldet St. Bodelskirke, samt har været et Annex til St. Pederskirke. Men efter Reformationen er St. Pederssognekirke brudt ned, og hele St. Pederssogn lagt Aar 1542 til St. Budolphisogn; hvorudover nogle Gader af Sognet kaldes gamle Budolphisogn, og Nogle andre Gader, som før var St. Pederssogn tilhørende, kaldes nye Budolphisogn; og efter kongelig Befaling Aar 1539 fik Sognepræsten til St. Budolphisogn en Præstegaard og Residenz. Denne Budolphikirke har et anseeligt Taarn, dog uden Spiir, og indvendig har den smukke Ornamente, saa og mange Epitaphier. Udi denne Kirke holdes Præstevielse for hele Stiftet af Biskoppen over Aalborgstift.

St. Budolphisogn skilles fra Fruesogn ved Østeraae, og ligger paa den vestlige Side af Aaen udi Hornumherred. Til Budolphisogn hører foruden de forhen ommeldte 41 Gader af Staden, ogsaa tillige uden for Byen: 1) Beboerne i Bondebyen Hasseriis, beliggende en Fierdingvei fra Aalborg, og bestaaer af 122 Tdr. 6 Skpr. 1 Alb. Hartkorn; Kongens Korn- og Qvægtiende deles imellem Kirken og Sognepræsten; 2) Beboerne paa Vesterladegaard, en Sædegaard, beliggende strax uden for Vesterport; 3) Kietteruphuus, som beboes af en Fæstebonde. 4) Bierringgaard; 5) Kiærsmølle, forhen kaldet Riismølle; 6) Kiærslund, en liden Gaard strax ved samme Mølle.

Stadens anden Sognekirke er St. Mariæ - eller vor Fruekirke, hvis Bygning er meget gammel, og den ældste Kirke i Aalborg, og har tilforn været Klosterkirken ved St. Mariækloster, som blev stiftet i det tolvte Aarhundrede; thi de to Prætendenter til den norske Krone, bleve

her i denne Kirke begravne, nemlig Sigur Slembedegn Aar 1140 og Ole Skabhagge Aar 1169. Denne Kirke blev Aar 1767 ved en Hovedreparation sat i ypperlig Stand, og prydet med et anseeligt ottekantet Spiir af to Etager, paa hvis øverste Spitse er anbragt en forgyldt Rose. Taarnets Muur er 40 1/2 Alen høi og 12 1/4 Alen breed, og Spirets Høide med Fløistangen udgjør 35 1/2 Alen. Paa Fløistangen ere to forgyldte Kobberkugler, og et forgyldt Fløi af Kobber med Kong Kristian den Syvendes Navn og Aarstal 1767. Kirken er en Korskirke, og haver indvendig mange smukke Ornamentter og Epitaphier, saasom de Benzons, de Penzers, de Skeelers og de Høgers; fem Lysekroner; en kongelig Stoel, indrettet paa det ene af Kirkens fire Pulpiturer. Vor Fruesogn ligger paa den østlige Side af Østeraae i Fleskumherred. Foruden de anførte 27 Gader og Stræder udi Staden hører ogsaa til vor Fruekirke og Sogn følgende udenbyes Meenighed, nemlig: Teilgaarden; Ængeland, et Markhuus; Æegholm, en omflydt Øe i Liimfiorden, liggende Vesten for Aalborg, og er den første Øe fra Liimfiordens Indløb. Denne Øe er kun liden, har 6 Bøndergaarde, og staaer i Matrikelen for 21 Tdr. 3 Skpr. 1 Alb. Hartkorn. Her falder ypperlig Græsning, som giver feedt Slagteqvæg. Øen tilhører den Herregaard Røslet i Vendsyssel, hvorfra den allene ved en Veile er adskilt. Beboerne have næsten en halv Miil at fare til Baads, naar de skal til Kirke. De hører under Aalborgbyeting, skjønt Øen ligger under Kiærherred i Vendsyssel. Desuden hører ogsaa til vor Fruesogn disse Annexsognekirker paa Landet, nemlig Søndertranderssogn, og Nørretranderssogn.

Endnu er at merke St. Jørgenskirke eller Kapel, ziret med et Taarn, er en Assistenzkirke for Staden, hvor alle Liig fra den Landsbye Hasseriis, saa og adskillige af Aalborgbyes Liig begravnes i St. Jørgenskirkegaard, og i denne Kirke holdes Liigprædikener over samme Liig, naar forlanges. Ligeledes pleie den latinske Skoles Disciple, naar de af Skolen dimitteres til Kiøbenhavns Akademie, at holde i St. Jørgenskirke en Prædiken, da de fattige Depositori indsamle sig en liden Reisehielp af Tilhørerne i Staden ved sliig holden Prædiken.

De øvrige publike Bygninger i Aalborg ere: Den latinske Kathedralskole, Hospitalet, Slottet, Bisperesidenzen, Konventhuset, Raadhuset, Kompagniehuset eller Børsen, Toldboden, Veierhuset, fire danske Skolehuse, et tydsk Skolehuus, en Navigationsskole, Sukkerhuser, Sæbesyderiet,

to Fattighuse, Apotheket, og Posthuset. Udi fordum Tid, førend Reformationen, har i Aalborg været mange Kirker, Kapeller og Klostere, som nu ere, ødelagde, nemlig: 1) St. Pederskirke, som fordum var en Sognekirke, men efter Reformationen blev nedbrudt, og samme Kirkesogn Aar 1542 henlagt til Budolphikirke, hvorom allerede er meldt; 2) Graabrødrekirke, som var Klosterkirken til Graabrødrekloster eller Minoriterkloster, hvis Munke bleve uddrevne derfra Aar 1530, og efter Reformationen er dette Kloster formodentlig nedrevet, da man nu omstunder ikke veed det rette Sted, hvor det har staaet paa; 3) Helligaandskloster, eller Helligaands- eller Helliggeisthuus, hvilket Kloster er stiftet i Kong Erik af Pommern hans Regieringstid i det femtende Aarhundrede. Efter Reformationen er dette Helligaandshospital indrettet til et ordentligt og almindeligt Hospital for Aalborgbye og hele Aalborgstift; 4) St. Jørgenshospital eller St. Jørgensgaard, laae uden for Aalborgbyes Vesterport, og var indrettet til et Sygehuus for Spedalske, som ei kunde være inden for Byen i forommeldte Helligaandskloster hos de andre Syge, i den almindelige Sygestue sammesteds. Af dette St. Jørgenskloster findes endnu Levninger tilovers i den uden for Vesterport liggende St. Jørgenskirke og Kirkegaard, saa og i Vesterladegaard.

Den latinske Kathedralskole er stiftet af Kong Kristian den Tredie Aar 1542, og til Skolens Bygning er et stort grundmuret Huus, som for Reformationen var eet af den Helligaandsklosterhuse, skienket af Høistbemeldte Konge Aar 1554. Ved Skolen er et stort Taarn, hvilket er endnu en Levning af den Helligaandsklosterkirke; med Klokkerne i samme Taarn ringes til Gudstienesten i Hospitalet. Over Skolens Dør er i Steen udhugget Aarstal 1743, saa og Kong Kristian den Siettes og Friderik den Femtes Navne; thi i disse to Kongers Tid er Skolebygningen bleven anseelig repareret og bedre indrettet. Neden under boe Hørerne, og oven over er Skolen. Lærerne ere sex, nemlig een Rektor, een Konrektor og fire Hørere, af hvilke den ene er Kantor. Denne latinske Skole er forsynet med mange herlige Beneficier og Legater.

Hospitalet er indrettet af det forhen ommeldte Helligaandshuus, som var baade et Kloster og et Sygehuus, hvortil blev Aar 1513 føiet St. Jørgenshospital. Efter Munkevæsenets Afskaffelse ved Reformationen bleve Bygningerne saavel som Indkomsterne indrettede Aar 1540 til et almindeligt Hospital. Dets Bygninger ere af gammel stærk Grundmuur; deraf ere nogle Huse, som endnu

kaldes Klosteret, to Etager høie; men det, som egentlig er Hospitalet, er ikkun een Etage, men meget høi, og bestaaer af 31 i Fag. Dette Hospital har anseeligt Jordegods, foruden staaende Kapitaler. Det har sin Hospitalskirke, bygt i Kong Kristian den Femtes Tid, og sin egen Hospitalspræst. Lemmerne, som ere 20 Mandfolk og 40 Qvindfolk, nyde hver ugentlig 2 Mark. Ved Hospitalet er en stor Kirkegaard, besat med høie Lindetræer.

I dette Hospitals Bygning er en stor Sahl, som kaldes Konventhuset, hvor de aarlige Landemoder og Tamperretten for Aalborgstift holdes; her forvares Stiftskisten med Stiftets Dokumenter. Denne Konventsahl er indvendig smuk repareret Aar 1766. Tilforn holdtes Stiftets Landemoder i den Kiøbstæd Hiørring; men Aar 1684 blev samme befalet at holdes her.

Over Konventsahlen er et gammelt Bibliothek, som er forflyttet herhid fra St. Budolphikirke, hvor det forhen stod bag Alteret.

Udi Aalborg haves sex publike Skoler, nemlig: 1) En dansk Skrive- og Regneskole, indrettet Aar 1709 i Skolegaden; oven over samme Skole er 2) en Navigationsskole: 3) en frie dansk Skrive- og Regneskole; 4) et Fattiges-Skolehuus, opbyggt Aar 1756; 5) en tydsk Skole; 6) en dansk Skole paa vor Fruekirkegaard.

Til Fattiges Underholdning er, foruden det store Hospital, to andre Fattighuse, af hvilke det ene er i Byen, indrettet Aar 1709 med 26 Senge til Qvindespersoner og 20 Senge til Mandfolk; det andet er uden for Stadens Vesterport, stiftet Aar 1637 til 26 af Byens Fattige. Ellers er det Fattiges Væsen i Aalborg ved godgjørende Folks Gavnildhed understøttet med mange anseelige Legater og Kapitaler.

Bisperesidenzen er en grundmuret Bygning, kiøbt af Kong Kristian den Femte Aar 1634 og skienket Biskopperne til Beboelse, da Bisperne over Aalborgstift forhen boede i den Kiøbstæd Hiørring. Til samme Bisperesidenzes Vedligeholdelse er en Pension af Hundstrups- og Østrildsognekald i Thye henlagt. Over Indgangen til Bisperesidenzen læses følgende latinske Opskrift:

Opjskrift: Has C. 5. Ædes Episcopis Wensalicis, incertis posthac non habituris Domicilia, Anno MDCLXXXIV. gratiosissime coëmit atque concessit, procurante humillime & impetrante Loci tunc Temporis Episcopo Henrico Bornemann. Stadens Raadhuus er en anseelig stor og nye grund-
Stadens Raadhuus er en anseelig stor og nye grundmuret italiensk Bygning, 42 Alne lang, 17 1/2 Alen dyb og 12 Alne høi under Taget; i den øverste Etage er Raadstuen og i den nederste Etage er Byetinget. Over Hovedindgangen, som er ziret med et smukt Portal af Qvadersteen,

er i Steen udhugget Kong Friderik den Femtes Brystbillede med Symbolum, saa og denne latinske Incription: *Curia, quam cernis, proferibet ab Urbe Sceleftos, Admittet Justos, Justiriamque fovet.* Over Byetingsdørren læses disse Ord: Hvo her indgaaer, Ham aaben staaer Æn Dør til Ret at nyde; Men faaer sin Løn Hver Skalkesøn, Som Retten torde bryde. Raadstuen er Aar 1661 benaadet med Landstingsret, saa at Magistratens Domme indstevnes til Høiesteret; men Byetingsdomme paakiendes af Borgemester og Raad. Under Byetinget i Aalborg henhører de to Øer Ægholm, Giøl, saa og Sundbye, efter kongelig Befaling af Aar 1546.

Kompagniehuset, som er Kiøbmændenes Børs og daglige Samlingsplads, er en smuk grundmuret Bygning, opført Aar 1463, men er nu sat i smuk Stand Aar 1737. Dette Huus har forud været et Gildehuus for det saa kaldte Papegoiegilde eller Guds Legems Laug, *Convivium Institorum Aalburgensium*, som er stiftet Aar 1431 af Borgemester Peder Ilfarsøn, og havde sin egen Skraa eller Gildelov, indrettet Aar 1441.

Efter Reformationen har dette Gilde ofte været paa Fald, men igien blevet fornyet og vedligeholdt; men dets Navn blev Aar 1651 forandret og kaldet Kompagnie. Udi dette Selskab var indskrevne ikke allene Kiøbmænd, men og Riddere, Adelsmand, Biskopper, Prælater, Abbeder, Priorer, Præster og Skolelærere. Udi dette Gildehuus er i forud Tid holdne mange adelige Folkes Brylluper. Man bruger ogsaa Kompagniets store Sahl, som foruden mange smukke Zirater er prydet med en prægtig og anseelig stor Lysekroner, endnu til offentlige Solennitæter af Bal, etc.

Det kongelige Slot, Aalborghuus kaldet, ligger nordost for Byen, meget plaisant tæt ved Liimfiorden, og er adskilt fra Staden ved Grave og Volde, som tilforn med Kanoner have været forsynede. Slottet og dets Befæstning leed stor Skade, da Aalborg var af den i Historien bekiendte Skipper Klemen med hans Anhang Aar 1534. indtaget, og Slotsherren, Peder Lykke, maatte overgive Slottet til ham; men det blev siden igien tilbage erobret af den kongelige Krigsmagt, da de havde bestormet Staden. Dette Slot blev indtil Souverainitæten beboet af de kongelige Lehnsmænd, men siden stod i mange Aar ubeboet; nu er Voldene sløifede, og Slotshaugen er paa dem anlagt, saavel inden som uden for Gravene. Paa dette Slot residerer nu Stiftsbefalingsmanden over Aalborgstift; og udi den vestlige Fløibygning er den kongelige Amtstue, hvor Amtsforvalteren, boer, og haver

Magaziner til Kongens Korn. Der neden omkring er en Deel af Fiorden for faa Aar siden bleven indpælet og opfyldt, hvorpaa nu staaer en Deel smukke Huse opbygte.

Den kongelige Toldbod og Veierhuus er en Bygning af to Etagers Høide; under Aalborgtoldsted henhører Toldbetienterne ved Hals.

Apotheket er en stor og stærk grundmuret Bygning, 37 Alen lang og 4 Etagers høi, bygt Aar 1623.

Stadens Magistrat er to virkelige Borgemestere, tre virkelige Raadmænd, en Byefoged og en Bye- og Raadstueskriver.

Udi Aalborg boe mange Kiøbmænd og Grosserere, som have en anseelig Handling formedelst Stadens beqvemme Beliggenhed; thi de have baade en betydelig Landhandling med hele Aalborgstift paa den ene Side Liimfiorden, og paa den anden Side af Himmersyssel og videre fort, saa og en stor udenlands Handel paa udenrigske Stæder med deres egne store Skibe, ei at tale om de mindre Fartøier, som fare op og ned af Liimfiorden med Tømmerlast og Landets Produkter. Man seer ofte 50 store og smaa Skibe paa eengang at ligge og losse, saa og liggende for Anker paa Strømmen, da Ankergrunden er meget god. Kiøbmændene i Aalborg ere Aar 1750 af Kong Friderik den Femte benaadede med fordeelagtige Laugsartikler. De Havne, som ere ved Aalborg, til Skibenes Nytte naar de fortøies, kunde meget vel forbedres til at bevare med større Sikkerhed de der om Vinteren liggende Skibe. Een af disse Søehavne kaldes Frisenborgshavn. Endskiønt Havnen ved Aalborg er stor, dyb og sikker, saa dog alligevel maae dybtstikkende Skibe udlosse en Deel af deres indehavende Last ved Halstønder, eftersom Indgangen udi Liimfiorden er ei uden elleve Fod dyb.

Færgeløbet er over Aalborgsund imellem Aalborg og den Landsbye Sundbye, med Ladensfærgested, hvor man med Færger gaaer over fra Aalborg over til Sundbye; her holdes 12 Færger og 3 Kaager eller fladbundede Færtøier, til at befordre Transporten beqvemmeligen, efter en fastsat Færgetaxt. Indkomsterne tilhøre de Fattige i Aalborg, hvorudover Færgeløbet er altid bortfæstet mod aarlig Afgift til de Fattiges Inspecteurer, som besørge Renterne af dette Legatum uddeelte. Skibsbroen i Aalborg og Færgebroen i Sundbye holder Magistraten i Aalborg vedlige.

Til Handelens Udbredelse er Aar 1764 oprettet et grønlandsk Kompagnie, som holder fire Skibe til Robbefangst paa Spitsbergen. Adskillige Fabriker ere her ogsaa anlagte, nemlig: et Sukkerraffinaderie, et Sæbesyderie, en Rønrøgsfabrik, et Ulden- og Linnedtrykkerie, et Bogtrykkerie, som holdes af et

Interessentskab, et Teiglbrænderie uden for Østerport, en Veirmølle uden for Vesterport, hvorpaa males fine Byggryn og Bankebyg, med et Sigteværk.

Ved og i Aalborg ere tre Møller, nemlig: Kiersmølle eller Riismølle uden for Byen, Gammelmølle i Aalborg og Nyemølle ogsaa i Aalborg ved Vesteraaen.

Udi Aalborg døde Kong Hans; thi da han udi Skiernaee var bleven vaad og forkiølet, forvoldte dette ham en heftig Sygdom, som paa Veien fra Ribe tiltog alt mere og mere. Han kom til Aalborg meget syg den 24. Januarii, og døde der den 21. Februarii Aar 1513. Det kongelige Liig blev bragt til Odense og nedsat i Graabrødreklosterkirke.

Den ridende Post fra Kiøbenhavn ankommer hver Mandag og Torsdag; men afgaaer hver Onsdag og Løverdage. Den jydsk agende Post ankommer hver fiortende Dag om Fredagen og afgaaer samme Dag.

Tre aarlige Markeder holdes i Aalborg, nemlig: Pintsemarked i 8 Dage, Ugen efter Pintsedag; et Qvægmarked i 3 Dage uden for Byen, den 16. Oktober. Et Bædre- og Honningmarked den 16. September. Desuden to Hestemarkeder paa Nyetorv i Byen, det ene for Fastelavn og det andet ved Midfaste.

Efterfølgende om Aastrup-, Børglum- og Seiglstrupamter, hvilke tre Amter kaldes den Provinz Vendsyssel.

Kilde: Nicolay Jonge,
Kongeriget Danmarks chorografiske Beskrivelse.
Kiøbenhavn 1777
Johan Rudolph Thieles Bogtrykkerie og paa hans Forlag, boende i store
Helliggieststrædet No. 150

Side 399 – 410.